

I. SVEZAK

ORGUJJSKE
SKLADBE
HVARSKJE BISKUPIJE

KBF

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Orguljske skladbe Hvarske biskupije
Organ Compositions of the Diocese of Hvar

Nakladnik / Publisher

Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet

Za nakladnika / For the Publisher

prof. dr. sc. Josip Šimunović, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Orguljske skladbe Hvarske biskupije / Organ Compositions of the Diocese of Hvar

Povjerenstvo za izdavačku djelatnost Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu /

Committee for Publishing Activity of the Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb

doc. dr. sc. Branko Murić, doc. dr. sc. Mislav Kutleša, izv. prof. dr. sc. Nenad Malović,

doc. dr. sc. Ana Biočić, doc. dr. sc. Stipo Kljajić

Uredništvo / Editor Board

izv. prof. art. Elizabeta Zalović

prof. dr. sc. Tonči Matulić

prof. dr. sc. Ante Crnčević

izv. prof. art. Mirta Kudrna

doc. art. Marko Magdalenić

Mateo Narančić, mag. mus.

Glavne urednice i redaktorice sveska / Chief Editors of the Volume & Music Editors

izv. prof. art. Elizabeta Zalović

izv. prof. art. Mirta Kudrna

Notografija / Score Copying

doc. art. Marko Magdalenić

Prijevod / Translated by

Emanuel Maloča, prof.

Grafičko oblikovanje i prijelom / Graphic Design & Layout

Danijel Lončar

Slika na koricama / Painting on the cover

Ivo Dulčić, Hvarske vale (1956.) vlasništvo je Muzeja hvarske baštine – Zbirka moderne i

suvremene umjetnosti / Ivo Dulčić, Hvarske vale (1956) is the property of the Hvar Heritage

Museum - Modern and Contemporary Art collection

Dizajn omota / Cover design

Ana Nikolić Baće

Tisak / Printed by

Sveučilišna tiskara d.o.o.

Naklada / Print run 300

ISMN 979-0-801352-04-0 Svezak 1

CIP zapis dostupan je u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001129723.

A CIP catalogue record for this book is available from the National and University Library in Zagreb under 001129723.

Tiskanje ovog izdanja omogućilo je Sveučilište u Zagrebu u sklopu kratkoročne financijske potpore istraživanja Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu: „Istraživanje, uređivanje i objavljivanje orguljskih skladbi Hvarske biskupije“.

The publication of this edition has been assisted by the University of Zagreb as part of the short – term financial support to the Catholic Faculty of Theology research project: „Research, editing and printing of the organ compositions of the Diocese of Hvar“.

Orguljske skladbe Hvarske biskupije

Organ Compositions
of the Diocese of Hvar

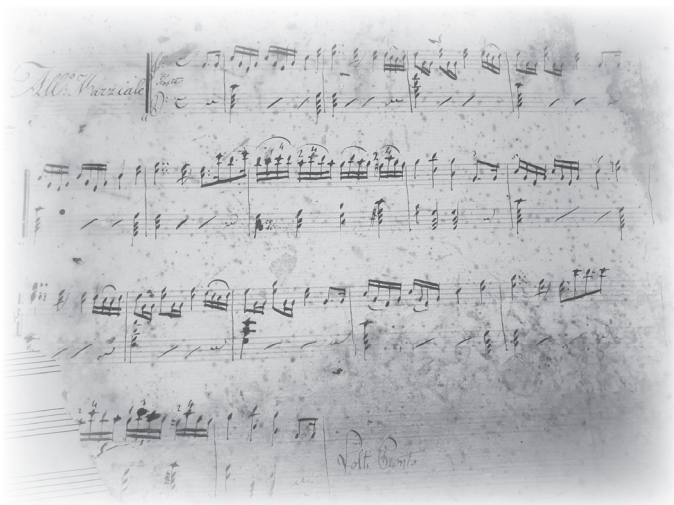

Zagreb, 2022.

SADRŽAJ

Contents

Umjesto uvoda	5
In Lieu of a Preface	7
Riječ urednice	9
Editor's Note	11
Pastorala, nepoznati skladatelj (Supetar - otok Brač)	14
Pastorala, nepoznati skladatelj (Postira - otok Brač)	16
Pastorala, nepoznati skladatelj (Stari Grad - otok Hvar)	18
Piccola Marcia per Organo, G. B. Candotti (Hvar - otok Hvar)	20
Andante per l'Elevazione, A. Orsini (Hvar - otok Hvar)	22
Marcia per Organo, G. B. Candotti (Hvar, otok Hvar)	24
Introduzione, Adagio e Marcia a quattro mani per Organo, nepoznati skladatelj (Hvar - otok Hvar)	26
Sinfonia a quattro mani, G. B. Candotti (Hvar - otok Hvar)	36
Marcia a due Organi, G. B. Candotti (Hvar - otok Hvar)	52
Ave Maria (za glas i orgulje), nepoznati skladatelj (Stari Grad - otok Hvar)	54

Umjesto uvoda

Notni zapisi iz ostavštine minulih stoljeća neusporedivo su više od pukog glazbenog naslijeđa. Ako nas s jedne strane okreću prošlosti, također nas izazivaju na bolje razumijevanje sadašnjosti. Dakako, što je više glazbenog umijeća i glazbene kulture, lakše je razumjeti s kojim se slojevima i dosezima susrećemo kad zavirimo u škrinju glazbenog blaga.

Navedene riječi također vrijede za glazbeno stvaralaštvo s područja Hvarske biskupije. Čim se spomene riječ biskupija, već smo ušli u priču o određenom kontinuitetu koji obilježava neki prostor i daje mu uljudbene zakonitosti. Kad je riječ o Hvarskoj biskupiji, koja je u vrijeme svoga osnutka u XII. st. osim današnjih prostora uključivala još i makarsko primorje, Korčulu i Lastovo, suvišno je isticati da njezin osnutak na srednjodalmatinskim otocima nije isto što i početak pripadanja Hvara, Brača i Visa kršćanskom kulturnom krugu. Tragovi antičke kulture na Hvaru, Braču i Visu – jer tko bi mogao zaobići značenje Isse i Farosa – odavno su poznati i predstavljaju nezaobilaznu točku u razumijevanju silnica koje su obilježile hrvatsku kulturu u njezinoj povezanosti sa stranim utjecajima.

Znajući da je biskupijsko sjedište izvorno bilo u srednjovjekovnom Faru, gradu na mjestu današnjeg Starog Grada, a da je krajem XIII. st. preseljeno u Novi Hvar, današnji grad Hvar, lako ćemo zaključiti da se crkveni ustroj oslonio na prostore kojemu su antički temelji omogućili neprekinuti kontinuitet obitavanja.

Iako najmanja biskupija u Hrvatskoj, geografskim određenjem i povijesnim naslijeđem ima nezaobilazno mjesto u crkvenom i kulturnom životu jadranske Hrvatske. Živjeti na otoku značilo je dolaziti u doticaj s vezama koje je omogućavala plovidba, a prostori su ove biskupije stoljećima bili nezaobilazna točka na plovnome putu i susretnište različitosti u mediteranskom bazenu. Otuda je razumljivo da kršćanski korijeni na otocima Hvarske biskupije sežu u starokršćansko razdoblje. U svim naseljima iz tog vremena imamo jasne tragove kršćanske prisutnosti koja se vezala uz nadolazeća stoljeća po kojima prerasta u prostor potpuno prožet kršćanskom civilizacijom i hrvatskim elementima. Poricanje te očitosti bilo bi ravno barbarskoj pljački, duhovnoj i materijalnoj prevari.

Brojna umjetnička ostvarenja, s kojima se danas susrećemo u velikim i malim crkvama ove biskupije, koja s ponosom ističu i stručni znalci i ljubitelji zavičajne baštine, ne bi bila moguća bez kulture žrtve koju je promicala pojedinačna svijest i duhovna zrelost nositelja duhovnih i kulturnih strujanja u otočkim zajednicama, posebno članovi

otočkih bratovština. Kontekst vremena u kojem su ta ostvarenja nastala nezaobilazno je vrelo iz kojeg se daje razumjeti kako su se prožimali ritmovi priprostog življenja i kulturni utjecaji koji su ostavili trag u liturgijskom pjevanju.

Radovalo bi nas da je kojim slučajem moguće imati zapise napjeva starih crkvenih prikazanja. Nažalost, nisu nam poznati. Kuhačevi zapisi iz 19. st., iako zapisani po sjećanju, malo su i dragocjeno svjedočanstvo o napjevima koji su pratili tekstove i oblikovali glazbeni ukus jednog vremena stoljenog s religijskom sviješću u kojoj su svetački likovi bili sastavnim dijelom obzorja tadašnjih ljudi. Crkveno pučko pjevanje ili, kako se danas uobičajeno kaže, glagoljaško-tradicijsko pjevanje, spada u red živućih svjedoka koji nas koliko-toliko vezuju s minulim stoljećima, u kojima je život manjih i većih otočkih župa bio prožet i uvjetovan liturgijskim rasporedom, pučkim pobožnostima i ritmom raznolikih napjeva koji su nosili religijski kontinuitet u svijesti predmodernih ljudi. Marom i umijećem Jerka Martinića oni su uvelike oteti zaboravu i predstavljaju jednu od posebnosti Hvarske biskupije. Dovoljno je navesti da je stoljećima nedjeljno poslijepodne u hvarskim, bračkim i viškim župama imalo kulturološko određenje upravo u pjevanju Večernje kao referentnoj točki uz koju se vezivao društveni život i statusno pripadanje zavičaju s tradicijskim sadržajima kao nositeljima kontinuiteta. Napjevi pojedinih bratovština čuvali su narodnu svijest i prenosili tekstove koji su utjecali na oblikovanje narodne glazbe u kojoj su vidljivi tragovi liturgijskog pjevanja. Pasijska baština, kao prepoznatljivo obilježje cijele Biskupije, ne može se zamisliti bez glazbenog repertoara koji je melodijskim koloritom utjecao na duhovnost ljudi i glazbeni ukus, što se i danas vidi u neusporedivo manjem intenzitetu. Upravo je Veliki tjedan bio mjesto ulaska zbornog pjevanja u život pojedinih župa, a skladbe pokorničkih psalama iz 19. st. svjedoče o utjecaju talijanskih središta na naše glazbene interese i ostvarenja kako to najbolje potvrđuje glazbeni opus hvarskog kanonika Raffaellija. Rijetki neće zamijetiti da su korske klupe u prezbiteriju otočkih crkava neizostavni dio njihova namještaja i svjedoče o ulozi muškaraca u crvenom pjevanju i nedvojbenom statusu pjevača („kantadura“) u očima njihovih sumještana. Na tim su „tribinama“ stajali birani članovi župnih zajednica koji su doživljavani kao lokalne veličine, čuvari i opozicija novim strujanjima. Korske klupe u Katedrali, gdje se stoljećima prenosilo pjevanje liturgije časova kroz usta članova Hvarskog kaptola, očito su bile mjesto s kojeg se pjevanje prenosilo na svećeničke kandidate i time vršio utjecaj na liturgijski život u cijeloj Biskupiji.

Uz Katedralu svakako se ne može zaobići pjevanje koje se odvijalo u otočkim samostanima. Benediktinske opatije na Biševu i u Komiži, kao i u Povljima, nedvojbeno su bile njegovateljice pjevanja svojstvenog monaškim zajednicama. Stoga se s pono-

som u literaturi ističe da se u dominikanskom samostanu sv. Petra u Starome Gradu nalazi najraniji zapis dvoglasja na hrvatskom jeziku (15./16. st.), dok napjevi Gospina plača iz procesije „Za križen“ nude jedinstveni oblik glazbenog izričaja u kojem titraju srednjovjekovni senzibiliteti do naših dana.

Orgulje ne možemo zaobići. Najviše ih je na Braču. Na Hvaru ih nalazimo u četiri priobalna naselja, a Kilarevićeve orgulje u crkvi Gospe Gusarice u Komiži iz 1670. svjedočanstvo su vrhunskog dosega u ribarskoj sredini koja je udomila prethodnika Nakićeve i Moscatellijeve radionice. Istina, riječ je o najstarijim sačuvanim orguljama u Dalmaciji, iako su u 19. st., kao i drugdje, doživjele preinake. S Kilarevićem ne počinje povijest orgulja na ovim prostorima, jer su već odavno bile u hvarskoj katedrali (1571.) i u drugim crkvama. Sudbina orgulja nalik je sudbini ljudi i ljudskoga glasa, pa su tek arhivski zapisi spomen na nesačuvane orgulje, orguljaše i učitelje pjevanja. Orgulje koje danas susrećemo u hvarskim, bračkim i viškim crkvama, kao i brojna arhivska vrela, svjedoče o nastojanju prošlih naraštaja da odgovore ukusu sredine i tokovima europskih zbivanja, ali i o želji da ih se ne prepusti zubu vremena. Kapanilistička strast, koja se danas na otocima vidi u rijetkim primjerima, nedvojbeno je pomogla da su prethodni naraštaji otočana htjeli i omogućili ono najbolje u okvirima lokalne gospodarske moći.

Stoga je ovaj rad, u kojem je sabran dio orguljskih skladbi s prostora Hvarske biskupije, ujedno i čin zahvalnosti i vrednovanja glazbenog naslijeđa. Koliko god su promjene u načinu života tijekom 20. st. ostavile posljedice na strukturu stanovnika Hvarske biskupije, njihove vjerske i kulturne potrebe, ovo je nastojanje potpora svima koji se trude njegovati različita kulturna nastojanja lišena tržišne logike i profita. Priređivačima iskrena hvala na marnom radu i nastojanju da se hrvatskoj javnosti predstavi dio naslijeđa koje se sretno uklapa u hrvatsku kulturnu priču. I kao zaključnu misao ovog misaonog preleta navodim Guardinijeve riječi: „Bez religioznog elementa život postaje poput motora kojem je nestalo ulja. Pregrijava se. Svako malo nešto izgara.“

Don Ivica Huljev

In Lieu of a Preface

Sheet music from the legacy of past centuries is incomparably more than a mere musical heritage. If it turns us towards the past on the one hand, it also challenges us to better understand the present on the other. Naturally, the more musical skill and musical culture there is, the easier it is to understand the layers and achievements we encounter while peeking into the musical treasure chest.

The aforementioned also applies to musical creativity from the territory of the Hvar diocese. Mere mentioning of the word *diocese* brings us into the story of a certain continuity that characterizes a certain space and provides it with civilized laws. When it comes to the diocese of Hvar, which at the time of its founding (12th century) encompassed today's areas, as well as the Makarska littoral, Korčula and Lastovo, there is no need to point out that its founding on the islands of central Dalmatia is not the same as the beginning of Hvar, Brač and Vis belonging to the Christian cultural circle. Traces of ancient culture on Hvar, Brač and Vis - because who could sidestep the meaning of Issa and Faros - have long been known and represent an unavoidable part of understanding the forces that marked Croatian culture in its connection with foreign influences.

Aware that the diocesan seat was originally located in the medieval Pharos, an ancient town that used to occupy the site of today's Stari Grad, and that at the end of the 13th century it was moved to Novi Hvar, today's town of Hvar, we can easily conclude that the church structure relied on areas where the ancient foundations allowed for uninterrupted continuity of residence.

Although the smallest diocese in Croatia, it represents an unavoidable place in the ecclesiastical and cultural life of Adriatic Croatia, due to its geographical positioning and historical heritage. Living on the island implied coming into contact with the connections made possible by navigation, while the areas encompassed by this diocese have been an unavoidable point on the waterway, as well as a meeting place of diversity for centuries in the Mediterranean basin. It is therefore clear that the Christian roots on the islands of the Hvar diocese date back to the early Christian period. In all settlements from that time we can notice clear traces of the Christian presence associated with the coming centuries, over which it grew into a space completely imbued with Christian civilization and Croatian elements. Denying that obviousness would be tantamount to barbaric plunder, spiritual and material deception.

Numerous artistic achievements, which we come across today in the large and small

churches of this diocese, which are proudly highlighted by experts and lovers of native heritage, would not be possible without the culture of sacrifice promoted by individual consciousness and spiritual maturity of spiritual and cultural currents in island communities, especially members of island fraternities. The context of the time in which these achievements were created is an unavoidable source from which it is possible to understand how the rhythms of simple living and cultural influences that left their mark on liturgical singing permeated.

We would be happy if, by any chance, it would be possible to have records of chants from old liturgical performances. Unfortunately, that is not the case. Kuhač's records from the 19th century, although written from memory, are a small but rather valuable testimony to the chants that accompanied the lyrics and shaped the musical taste of a time period fused with religious consciousness, when saints were an integral part of people's horizons at the time. Church folk singing or, as it is commonly referred to today, Glagolitic-traditional singing, is one of the living witnesses that connect us more or less to the past centuries, in which the life of smaller and larger island parishes was permeated and conditioned by liturgical schedule, popular pieties and the rhythm of various chants that carried religious continuity in the minds of pre-modern people. Thanks to the care and skill of Jerko Martinić, they have been largely preserved, representing one of the special features of the Hvar diocese. Suffice it to say that for centuries Sunday afternoons in the parishes of Hvar, Brač and Vis carried a cultural significance in the singing of *Večernja (Nocturnal)* as a reference point linked with the social life and status belonging to the homeland, with traditional contents as bearers of continuity. The chants of individual fraternities preserved the national consciousness and transmitted texts that influenced the formation of folk music which reveals traces of liturgical singing. Passion heritage, as a recognizable feature of the whole Diocese, cannot be imagined without a musical repertoire whose melodic colouring influenced the spirituality of people and musical taste, which can still be noticed, though much less intense. Holy Week was the place where choral singing entered the life of some parishes, while compositions of penitential psalms from the 19th century testify to the influence of Italian centres on our musical interests and achievements, as best confirmed by the musical opus of the Hvar canon Raffaelli. Few will miss to notice that the choir benches in the presbyteries of the islands' churches are an indispensable part of their furnishing, testifying to the role

of men in church singing and the unequivocal status of singers ("kantaduras") in the eyes of their fellow citizens. Elected members of parish communities who were perceived as local greats, guardians and opposition to the new currents occupied these "tribunes". The choir benches in the Cathedral, where for centuries the singing of the liturgy was transmitted through the mouths of the Hvar Chapter members, were obviously the places from where the singing was transmitted to priestly candidates, thus influencing liturgical life throughout the Diocese.

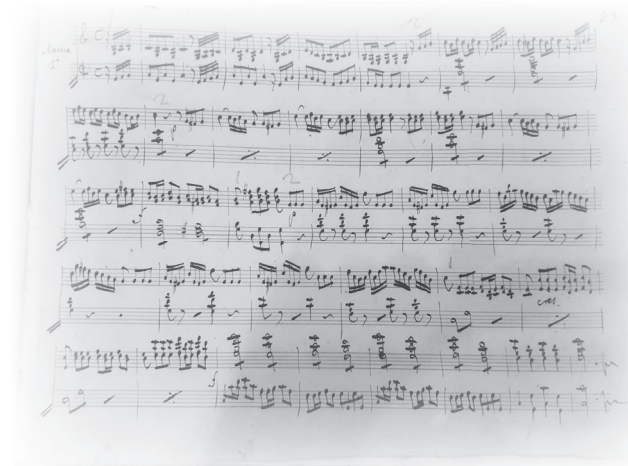
Along with the Cathedral, the singing that took place in the island's monasteries is certainly worth mentioning. The Benedictine abbeys in Biševo and Komiža, as well as in Povelja, were undoubtedly the nurturers of the singing that is characteristic of monastic communities. It is therefore pointed out in the literature, with much pride, that the Dominican monastery of St. Peter in Stari Grad houses the earliest record of duet in the Croatian language (15th / 16th century), while the chants of *Gospin plač* (*Planctus Beatae Virginis*) from the procession "Za križen" (*Following the Cross*) offer a unique form of musical expression in which medieval sensibilities vibrate to this day. Pipe organs cannot be missed. Most of them are located on the island of Brač. On Hvar we can find them in four coastal settlements, and Kilarević's organ in the church of St. Mary - Lady Pirate in Komiža from 1670 is a testimony to the ultimate reach in the fishing settlement that hosted the predecessors of Nakić and Moscatelli's workshop. True, this is the oldest preserved organ in Dalmatia, although in the 19th century, as elsewhere, it underwent alterations. The history of the organ in this area does not begin with Kilarević, because it has long been present in the Hvar Cathedral (1571), as well as other churches. The fate of the organ is similar to the fate of people and the human voice, so only archival records serve as a memorial to the un preserved organs, organists and singing teachers.

The organs we come across today in the churches of Hvar, Brač and Vis, as well as numerous archival sources, testify to the efforts of past generations to respond to the taste of the environment and the course of European events, but also the desire not to leave them to the ravages of time. The patriotic passion, which is seen in rare examples on the islands today, undoubtedly helped that previous generations of islanders in making the best out of the framework of local economic power.

Therefore, this work, in which a part of the organ compositions from the Hvar diocese is collected, also symbolises an act of gratitude and appreciation of the musical heritage. As much as the changes in the way of life occurring in the 20th century had an impact on the structure of the inhabitants of the Hvar diocese, as well as their religious and cultural needs, this effort can serve as a support to all

who strive to nurture various cultural endeavours devoid of market logic and profits. A sincere thank you to the organizers for their hard work and efforts to present to the Croatian public a part of the heritage that happily fits into the Croatian cultural story. And to conclude this flight of thought, I shall quote Guardini: "Without the religious element, life is like an engine running without oil. It seizes up. Every now and then, something burns out."

Don Ivica Huljev

Riječ urednice

Edicija *Orguljske skladbe Hvarske biskupije* rezultat je projekta Instituta za crkvenu glazbu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Projekt je pokrenut s ciljem prikupljanja, uređivanja i objavljivanja autentičnih skladbi nastalih ili pronađenih na području Hvarske biskupije, a u svrhu očuvanja bogate liturgijske baštine srednje Dalmacije. Tijekom više stoljeća na području Dalmacije profilirala se i razvijala vibrantna liturgijska tradicija koja nije bila prerogativa povlaštene manjine, već dinamičan kreativan proces koji je involvirao cijelu mjesnu crkvenu zajednicu te prožimao sve segmente svjetovnog društva. U tom je smislu pozicionirala liturgijsku glazbu u središte društvene pozornosti, oblikovala je lokalnu kulturu i njome se nadahnjivala. Bogatstvo vrijednih povijesnih instrumenata, poput primjeraka u europskim razmjerima cijenjenog hrvatskog orguljara – glasovitog fra Petra Nakića (1694. – 1770.) i njegovih učenika, zasigurno je predstavljao poticaj za iskazivanje kreativnosti brojnim nadarenim crkvenim orguljašima koji su unutar svojih obitelji prenosili stečeno znanje i vlastito iskustvo nadolazećim naraštajima otočke Crkve. Heterogenost orguljske glazbe Dalmacije, uvjetovana heterogenošću prostora, ipak implicira zajedničke značajke i segmente razvoja. Prema estetskim i formalnim kriterijima evidentan je utjecaj mletačke, a kasnije talijanske glazbene tradicije koja, doživljavajući transformaciju na hrvatskom tlu, apsorbira folklorne elemente lokalnog podneblja. Glazbena ostavština brojnih generacija orguljaša, kapelnika, koja se čuva u depoima župnih crkava i samostana, nije samo svjedok i potvrda liturgijskih, crkvenih, kulturnih pa i političkih zbivanja određenog vremena, već predstavlja neprocjenjivo kulturno blago.

Tijekom istraživanja župnih arhiva, privatnih obiteljskih zbirki, kao i samostanskih knjižnica, pronađen je velik broj skladbi za instrumente s tipkama koje predstavljaju rukopisne transkripcije opera talijanskih skladatelja prve polovice 19. stoljeća. Najčešće se radi o preradbama djela Gioachina Rossinija (1792. – 1868.), Vincenza Bellinija (1801. – 1835.), ali i niza manje poznatih opernih skladatelja napuljske škole početka 19. stoljeća. Takve obrade dokaz su visoko razvijene kulture kućnog muziciranja, kao i činjenica da su se u imućnijim obiteljima pratili glazbeni trendovi Mediterana. Obiteljske ostavštine čuvaju i velik broj instrumentalnih verseta između pjevanih dijelova misa. Pažljivo zapisani, takvi orguljski ulomci tek čekaju detaljniju analizu i valoriziranje. Ova edicija donosi notne zapise u izvornom obliku. Uredničke intervencije većinom su se odnosile na rekonstrukciju i korekciju notnog teksta, provjeru autentičnosti te

osuvremenjivanje notnog zapisa. Stoga će se u ovome tekstu spomenuti neke sugestije i preporuke za izvedbu i interpretaciju.

Pastorale, kao jedan od najpopularnijih oblika muziciranja kroz stoljeća, na orguljama tematski i sadržajno povezan s božićnim vremenom, često nalazimo među muzikalijama u župnim arhivima i obiteljskim zbirkama. Bračke pastore primjer su tretiranja ustaljene glazbene forme uz elemente folklornog idioma lokalne provenijencije.

Pastorale iz Postira i Supetra donekle korespondiraju svojim tematskim materijalom. Kao svojevrsni kuriozitet možemo navesti činjenicu da se na koru župne crkve sv. Ivana Krstitelja u Postirima čuva čak jedna verzija koja sintetizira u sebi dvije pastore. Međutim, svaka od njih predstavlja određenu muzikološku vrijednost i iz tog se razloga u ovom izdanju pastore pojavljuju kao zasebne skladbe iz zbirke obitelji nasljednih crkvenih orguljaša gospodina Joška Jelinčića. Pastore se izvode ne samo u liturgijskom božićnom vremenu, već i prilikom obilježavanja značajnih događaja u životima pojedinaca, što dokazuje da je glazbeno nasljeđe postalo dijelom identiteta lokalnog stanovništva. Poznato je da, usprkos suvremenoj predodžbi, autentičan način izvođenja pastorela u skladu s talijanskom orguljskom tradicijom zahtijeva dinamički intenzivniju registraciju, često uz upotrebu jezičnjaka. Takvom registracijskom konceptu odgovaraju pomalo rustikalne pastore iz Supetra i Postira, dok bi za onu iz Staroga Grada prikladnija bila suptilnija registracija. Striktna podjela na melodijsku liniju i pratnju dopušta i koncept u kojem će se više istaknuti melodija.

Brojni marševi za orgulje, koji dominiraju glazbenim dijelom Kaptolskog arhiva u Hvaru, svjedoče o evidentnom utjecaju talijanske glazbe za orgulje, sjetimo li se samo koračnica glasovitoga talijanskog skladatelja Giovannija Morandija (1777. – 1856.). Autor je hvarskih kompozicija Giovanni Battista Candotti (1809. – 1876.) skladatelj, čije su se skladbe sačuvale u rukopisu, što predstavlja veliki raritet. Orguljske skladbe u autorovu rukopisu vjerno dočaravaju glazbu koja se svirala i slušala na srednjodalmatinskim otocima tijekom 19. i početkom 20. stoljeća.

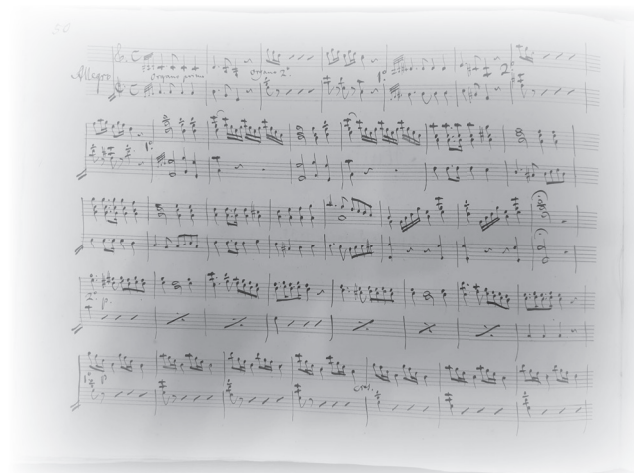
Glazbena forma koračnice bila je izuzetno popularna na području zapadne Europe 19. stoljeća jer je korespondirala s buđenjem nacionalnih pokreta u politici i kulturi. Candottijeve *marcie* šarmantne su skladbe pregnantnog ritma i jasnih formalnih cjelina s pažljivo zabilježenim dinamičkim oznakama. Budući da se u našoj analizi višekratno referiramo na talijansku tradiciju, a imajući na umu da je hvarska katedrala od 1786. imala na raspolaganju sjajne orgulje Dominika (Domenica) Moscatellija

(1744. –1788.) s 14 registara – najveće u njegovu orguljarskom opusu, možemo pretpostaviti da su se spomenute skladbe izvodile uz maštovitu i raznovrsnu registraciju. *Andante per l'Elevazione*, skladba Antonija Orsinija s početka 20. stoljeća, primjer protokolarne kompozicije povodom ređenja Hvaranina Luke Pappafave za šibenskog biskupa 11 veljače 1912., gotovo je scenske izražajnosti, koja pomalo pati zbog malog opsega za toliko patetičan izričaj.

Sviranje četveroručno, kao jedna od najpopularnijih vrsta komornog muziciranja, zastupljeno je u različitim skladbama iz hvarškoga Kaptolskog arhiva. U prvi svezak uvrštene su *Sinfonia a quattro mani*, koja tematikom i ugođajem priziva u sjećanje talijanske uvertire (*sinfonia avanti l'opera*), izuzetno popularne u prvoj polovini 19. stoljeća, te Candottijeva *Marcia a due organi* iz 1835., koncipirana kao dijalog dvoje izvođača u stalnom suprotstavljanju kontrastnog sadržaja. Skladba se može izvoditi na jednom instrumentu uz različitu registraciju manuala. *Introduzione, Adagio e Marcia* nepoznatoga skladatelja za orguljaški duo pisana je u maniri koja predstavlja sintezu galantnog stila i elemenata ranog romantizma. Trostavna skladba znalački tretira tehničke i izražajne mogućnosti orgulja. Oznake za tempo i način izvođenja mogu poslužiti kao svojevrsan putokaz za registraciju. Tako *Introduzione* (*Allegro maestoso*) zahtijeva robusniju registraciju uz upotrebu jezičnjaka ili miksura, profinjena cantilena *Adagia* podrazumijeva suptilnu registraciju temeljenu na labijalnim registrima, dok živahna *Marcia* traži registraciju koja pomaže dobro usklađenoj artikulaciji, posebno na početku skladbe i kod akordičkih repeticija. Svezak završava vokalnom kompozicijom *Ave Maria* nepoznatog autora iz arhiva župne crkve sv. Stjepana u Starom Gradu. Rafinirana skladba može se izvoditi i kao instrumentalna kompozicija na orguljama uz istaknutiju melodijsku liniju ili kao vokalni duet.

Ova je edicija koncipirana kao izdanje u više svezaka. U prvom svesku zastupljene su skladbe s otoka Brača i Hvara, dok će u drugom biti predstavljeno liturgijsko stvaralaštvo Visa i Hvara. Značaj pronalaska, uređivanja i objavljivanja orguljskih skladbi Hvarske biskupije, kao projekta Instituta za crkvenu glazbu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, predstavlja doprinos u ponovnom otkrivanju pomalo zaboravljene crkvene glazbene baštine i promociji vrijednih primjera liturgijske glazbe u suvremenoj hrvatskoj kulturnoj javnosti, među orguljašima te studentima orgulja i crkvene glazbe.

Elizabeta Zalović

Editor's Note

The publication of the *Orguljske skladbe Hvarske biskupije* (Organ Compositions of the Diocese of Hvar) edition is the result of a project conducted by the Institute for Church Music of the Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb. The project was launched with the aim of collecting, editing, and publishing authentic compositions created or found in the Diocese of Hvar, in order to preserve the rich liturgical heritage of central Dalmatia. Over the centuries, a vibrant liturgical tradition has been created and developed in Dalmatia; a tradition that was not the prerogative of a privileged minority, but a dynamic creative process involving the entire local church community and permeating all segments of secular society. In this sense, liturgical music was positioned at the centre of social attention, shaping local culture, and being inspired by it. The abundance of valuable historical instruments, such as those made by the widely esteemed Croatian organist - the famous Fr. Petar Nakić (1694 - 1770) and his students, was certainly an incentive to express creativity to many talented church organists who passed on their acquired knowledge and personal experiences to the coming generations of the island Church.

The heterogeneity of the organ music of Dalmatia, conditioned by the heterogeneity of space, still implies common features and segments of development. Aesthetic and formal criteria clearly show the influence of the Venetian and later Italian musical tradition, which absorbed the folklore elements of the local climate through its transformation on the Croatian soil. The musical legacy of many generations of organists, chaplains, kept in the depots of parish churches and monasteries, is not only a witness and a confirmation of the liturgical, ecclesiastical, cultural, and even political events of a certain time, but also an invaluable cultural treasure.

The research conducted in parish archives, private family collections, as well as monastic libraries, revealed a number of compositions for keyboard instruments, representing handwritten transcripts of operas by the Italian composers of the first half of the 19th century. These are mostly adaptations of the works by Gioachino Rossini (1792 – 1868), Vincenzo Bellini (1801 - 1835), but also by several lesser-known opera composers of the Neapolitan school of the early 19th century. Such renditions are a proof of the highly developed culture of home music making, as well as the fact that wealthier families followed the Mediterranean musical trends. Family legacies also contain many instrumental verses between sung parts of Masses. Carefully written, such organ pieces are still awaiting a more detailed analysis and valorisation.

This edition presents the notes in their original form. Editorial interventions were mostly focused on the reconstruction and correction of the musical notations, verification of authenticity and modernization of the sheet music. This text will therefore offer some suggestions and recommendations for performance and interpretation.

Pastorals, as one of the most popular forms of music making throughout the centuries, usually thematically and contextually related to Christmas time when composed for the organ, are often found in the sheet music of parish archives and family collections. The Pastorals from Brač represent an example of treating the established musical form with elements of the folk idiom of local provenance. The Pastorals from Postira and Supetar correspond to some extent with their thematic material. A rather interesting fact worth noting is that the choir of the parish church of St. John the Baptist in Postira keeps a version which actually synthesizes two pastorals. However, each of them represents a certain musicological value and that is the reason why this edition of the Pastoral also contains separate compositions from the family legacy collections of the church organists Mr. Joško Jelinčić. Pastorals are not performed only during the liturgical Christmas season, but also during the celebrations of significant events in the lives of individuals, proving that the musical heritage became a part of the local population's identity. It is well known that, despite the contemporary perception of it, the authentic way of performing pastorals in line with the Italian organ tradition requires a dynamically more intensive registration, often with the use of reed stops. Somewhat rustic pastorals from Supetar and Postira correspond to such a registration concept, while a more subtle registration would be more appropriate for the one from Stari Grad. The strict division into melodic line and accompaniment also allows for a concept in which the melody stands out more.

Numerous marches for the organ, which dominate the musical part of the Kaptol Archives in Hvar, serve as testimonies to the evident influence of Italian organ music, notably the march composed by the famous Italian composer Giovanni Morandi (1777 – 1856). Giovanni Battista Candotti (1809 - 1876) is the author of Hvar compositions which have been preserved in the manuscript form, which is a great rarity. Organ compositions in the author's manuscript faithfully evoke music that was played and listened to on the islands of central Dalmatia during the 19th and early 20th centuries.

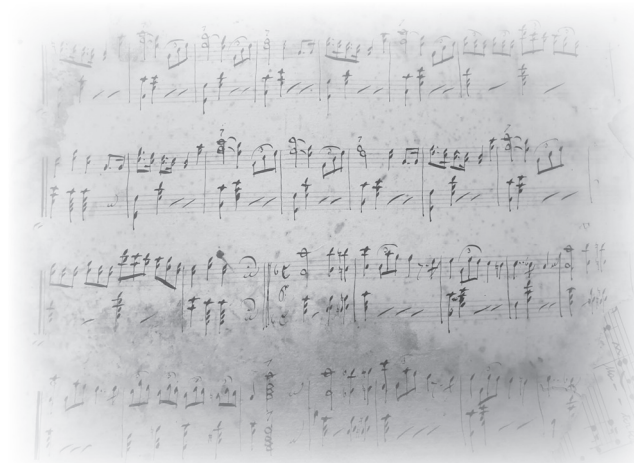
In the 19th century, the musical form of march was exceptionally popular in Western Europe as it corresponded to the awakening of national movements in politics and culture. Candotti's marches are charming compositions marked by suggestive rhythm and clear formal units with carefully recorded dynamic markings. Since we repeatedly refer to the Italian tradition throughout our analysis and bearing in mind that since 1786 the Hvar Cathedral has housed the magnificent organ by Dominic (Domenico) Moscatelli (1744 - 1788) with 14 registers - the largest in his organ opus, we can assume that the mentioned compositions were performed with imaginative and diverse registrations. *Andante per l'Elevazione*, a composition by Antonio Orsini dating back to the beginning of the 20th century, an example of a protocol composition on the occasion of the ordination of Luka Pappafava of Hvar as Bishop of Šibenik on February 11, 1912, is almost dramatic in nature, suffering a bit due to a scope smaller than needed for such pathetic expression.

Four-hand playing, as one of the most popular ways to play chamber music, is represented in various compositions found in the Hvar Kaptol Archives. The first volume includes *Sinfonia a quattro mani*, which evokes the Italian overture (*sinfonia avanti l'opera*), extremely popular in the first half of the 19th century, and Candotti's *Marcia a due organi* from 1835, conceived as a dialogue between two performers constantly opposing contrasting content. The composition can be performed on one instrument with different registration of the manual. *Introduzione, Adagio e Marcia* by an unknown composer for organ duo is written in a manner that represents a synthesis of the gallant style and elements of early romanticism. The three-part composition expertly treats the technical and expressive possibilities of the organ. Tempo markings and the manner of performance can serve as a kind of signpost for registration. More specifically, *Introduzione (Allegro maestoso)* requires a more robust registration using a reed stops or aliquot stringing, the refined cantilena *Adagio* implies a subtle registration based on labial registers, while the lively *Marcia* seeks a registration that helps well-coordinated articulation, especially at the beginning of the composition and in chord repetitions. The volume ends with a vocal composition *Ave Maria* by an unknown author from the archives of the parish church of St. Stephen in Stari Grad. The refined composition can also be performed as an instrumental composition on the organ with a more prominent melodic line or as a vocal duet.

This publication is conceived as a multi-volume edition. The first volume presents compositions from the islands of Brač and Hvar, while the second will present the liturgical oeuvre of Vis and Hvar. The significance of finding, editing, and publishing organ compositions of the Diocese of Hvar, as a project of the Institute for Church

Music of the Catholic Faculty of Theology of the University of Zagreb, is in its contribution to the rediscovery of the somewhat forgotten church musical heritage and the promotion of valuable examples in the contemporary Croatian cultural public, among organists and students of organ and church music.

Elizabeta Zalović

Zahvaljujemo don Ivici Huljevu, don Ljubomiru Galovu, don Tončiju Kusanoviću, don Juri Martiniću, don Milanu Šariću, don Toniju Avianu na pomoći, podršci i susretljivosti. Najljepša hvala i gospođi Marici Fabrio, gospodinu Jošku Jelinčiću na gostoljubivosti i velikodušnom ustupanju kućnih arhiva, dr. sc. Maji Milošević Carić na vrijednim stručnim sugestijama te gospodinu Slavku Reljiću na organizaciji i logistici. Zahvaljujemo Muzeju hvarske baštine na čelu s ravnateljicom gospođom Nives Tomasović na ljubaznom ustupanju slike *Hvarske vale* (1956.) Ive Dulčića za dizajn korica te gospođi Dejaniri Burmas Domančić na trudu oko fotografije.

We would like to thank Don Ivica Huljev, Don Ljubomir Galov, Don Tonči Kusanović, Don Jure Martinić, Don Milan Šarić and Don Toni Aviano for their help, support and kindness. Many thanks also to Ms. Marica Fabrio and Mr. Joško Jelinčić for their hospitality and generous provision of their home archives, Maja Milošević Carić, Ph.D., for her valuable professional suggestions and Mr. Slavko Reljić for his help with organization and logistics. We also thank the Hvar Heritage Museum, headed by its director, Ms. Nives Tomasović, for kindly granting us with the painting *Hvarske vale*, created by Ivo Dulčić in 1956, for the cover design, as well as Ms. Dejanira Burmas Domančić for her efforts with photographing the painting.

ORGULJSKE SKLADBE

HVARSKA
BISKUPIJE

KBF

Katolički bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

ISMN 979-0-801352-04-0

9 790801 352040

130,00kn

